

Nr 23.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om utredningar beträffande vissa ungdomsfrågor.

Allmänna beredningsutskottet har till samtidig behandling förehaft åtta till utskottet hänvisade motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 297 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 268 av herr *Hedlund m. fl.*, vari hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av olika faktorer, som påverkar ungdomens idealbildning, och att på grundval härav konkreta åtgärder vidtages, som kan finnas lämpliga och möjliga till främjande av den ungdomsfostrande verksamheten, i synnerhet till begränsning av missbruket av alkohol och tobak bland ungdom, i enlighet med vad i motionerna anförts,

de likalydande motionerna I: 296 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 269 av herr *Johansson* i Dockered *m. fl.* vari hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att frågan om möjligheterna till ungdomens fostran till psykisk och fysisk hälsa blir föremål för allsidig utredning och att därvid särskilt skolans roll i sammanhanget uppmärksammas samt att frågan om en ändamålsenligare utbildning av de lärare som har det direkta ansvaret för ungdomens fostran till psykisk och fysisk hälsa därvid utredes med största skyndsamhet i enlighet med vad i motionerna anförts,

de likalydande motionerna I: 539 av herrar *Sveningsson* och *Schött* och II: 634 av fru *Lidman-Frostenson* och herr *Magnusson* i Tumhult, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående spritmissbruket bland ungdomen,

och de likalydande motionerna I: 540 av herr *Wirmark m. fl.* och II: 635 av herr *Nelander m. fl.*, vari föreslås att riksdagen till Kungl. Maj:t måtte hemställa att i motionerna framförda förslag måtte göras till föremål för skyndsam utredning.

Beträffande vad i motionerna anförts får utskottet i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande hänvisa till motionerna II: 268, II: 269, II: 634 och II: 635.

Motionerna

I motionerna I: 297 och II: 268 erinras om att i anledning av motion vid 1959 års riksdag ett särskilt samordnings- och kontaktorgan erhållits

genom tillkomsten av statens ungdomsråd. I detta råd är bl. a. ungdoms- och kvinnoorganisationerna representerade.

Idealbildningen spelar en mycket betydelsefull roll för ungdomens allmänna föreställningsvärld, men mycket av denna idealbildning är icke enbart positiv utan har många negativa inslag. De psykologiska faktorerna har ej beaktats i tillräcklig utsträckning från samhällets sida. Utredning av de faktorer som påverkar ungdomens idealbildning bör bilda underlag för en rad konkreta åtgärder för att eliminera verkningarna av den negativa idealbildningen. Ungdomens missbruk av alkohol och tobak sprider sig till allt yngre åldersklasser. För att motverka detta måste den positiva idealbildningen stärkas. De samhälleliga insatserna för en positiv idealbildning måste ökas.

I motionerna I: 296 och II: 269 anföres bl. a. att ungdomens psykiska och fysiska hälsa i mycket är ett uppfostringsproblem, därvid skolan intar en nyckelposition. Ett stort antal barn är psykiskt störda och hjärtsjukdomar, magsår och andra sjukdomar med helt eller delvis psykiska orsaker visar ökande tendens. På detta område finns mycket att göra genom en förbättrad uppfostran och detsamma torde vara fallet beträffande en rad andra sjukdomar. Vidare blir alkoholfrågan allt mera brännande, varjämte rökningen visar tendens till utbredning i allt lägre åldrar. Thinnersniffning samt missbruk av narkotika o. dyl. förefaller bli allt vanligare. Till symptombilden hör den ökade ungdomsbrottsligheten och könsjukdomarnas ökade utbredning.

Undervisningen i biologi med hälsolära i skolorna anser motionärerna vara grundläggande för ungdomens inställning till dessa problem. Motionärerna ifrågasätter om icke hälsoläran borde göras till ett fristående ämne — i vart fall bör undervisningen utökas. Därvid erfordras tillgång till kompetenta lärare, men biologilärarnas utbildning synes icke vara tillräckligt allsidig.

I motionerna I: 539 och II: 634 framhålls bl. a. att spritmissbruket bland ungdomen under senare år ökat i omfattning. Det allvarligaste är att missbruket sprids allt längre ned i åldersgrupperna. Allvarliga följder kan uppkomma härav, nämligen att ungdomarna kan få sin hälsa undergrävd, att de kan få dåliga vanor som försvårar en redbar och normal livsföring m. m.

Motionärerna framhåller vidare att flertalet av de ungdomar som missbrukar sprit är i sådan ålder att de själva icke äger rätt att inköpa spritdrycker. Eftersom de måste köpa spriten av oansvariga äldre personer borde samhället reagera strängt mot sådan hantering och en skärpning av straffbestämmelserna anses därför erforderlig.

Sambandet mellan alkoholförtäring och brottslighet understrykes och

vidare erinras bl. a. om 1944 års nykterhetskommittés förslag om åtgärder för att förhindra langare och ungdomar att köpa alkoholdrycker.

Även i motionerna I: 540 och II: 635 erinras om ungdomsbrottslighetens omfattning och sambandet mellan alkoholmissbruk och brottslighet särskilt bland unga människor. Vidare fästes uppmärksamheten på det under senare år allmänt framträdande narkotikamissbruket. I motionerna dryftas bl. a. följande åtgärder i syfte att stävja missbruket av alkohol:

skärpning av straffet för olovlig försäljning av rusdrycker genom att brottet betecknas som grovt inte blott då försäljningen bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt utan jämväl när den skett till ungdom under 21 år;

bil eller annat fortkaffningsmedel som använts i samband med olovlig försäljning må kunna förklaras förverkad;

medel som åtkommit genom olovlig försäljning, bör vara förverkade; thinner, som påträffas hos missbrukare, bör kunna tagas i beslag och förklaras förverkat.

För att stävja narkotikamissbruket omnämnes följande åtgärder i syfte att försvåra åtkomsten av narkotika:

förvaringsrum för narkotikapreparat på apotek, sjukhus och andra centrala förvaringsställen bör i görligaste mån göras inbrottssäkra;

apotekens lager av narkotika bör inte vara större än nödvändigt;

förbud bör övervägas för läkare i städer, där jourhavande läkare finns, att telefonförskriva narkotiska preparat;

åtgärder bör vidtagas för att skärpa beredskapen mot smuggling av narkotiska preparat över rikets gränser.

Yttrandena

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från socialstyrelsen, kontrollstyrelsen, medicinalstyrelsen, skolöverstyrelsen efter hörande av biologi- och gymnastiklärarnas föreningar, statens ungdomsråd samt Målsmännens riksförbund. I den följande framställningen har vad i yttrandena anförts beträffande alkoholmissbruket respektive narkotikamissbruket upp- tagits för sig.

Alkoholmissbruket

Socialstyrelsen erinrar bl. a. om de ändringar i 18 § rusdrycksförsäljningsförordningen och 16 § nykterhetsvårdslagen, vilka trädde i kraft den 1 juli 1957 och varigenom möjligheter tillskapades att formligen avstänga sådana personer som missbrukar alkoholhaltiga drycker eller gjort sig skyldiga till olovlig försäljning av rusdrycker från rätten att inköpa rusdrycker. Styrelsen anför vidare att den i yttrande över motioner vid 1960 års riksdag tillstyrkt sådan ändring av 69 § nykterhetsvårdslagen, att det skulle bli straffbart att lämna alkoholhaltiga drycker eller lämna hjälp till

anskaffande av sådana drycker icke blott åt person, som är underkastad lydnadsföreskrifter enligt nykterhetsvårdslagen eller är intagen på allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare, utan jämväl åt person som är avstängd från rätten att inköpa rusdrycker jämlikt 14 § 2 mom. nykterhetsvårdslagen och 18 § andra stycket rusdrycksförsäljningsförordningen. Kontrollstyrelsen har hösten 1960 framlagt vissa förslag till ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen innebärande bl. a. att även i de fall, då försök eller förberedelse till olaga försäljning av rusdrycker icke är straffbart, möjlighet skall finnas till beslag och förverkande av rusdrycker, som uppenbarligen är avsedda för sådan försäljning. Samma möjligheter till ingripande bör föreligga även då rusdrycker under vissa klart angivna förutsättningar påträffas hos ungdomar under 21 år. Socialstyrelsen har tillstyrkt båda dessa förslag med det tillägget att i första fallet närmare anvisningar torde behövas för klarläggande av under vilka förhållanden påträffade rusdrycker skulle anses uppenbarligen avsedda för olovlig försäljning.

Socialstyrelsen anför vidare att den vid flera tillfällen framhållit den oroväckande utvecklingen av nykterhetstillståndet bland ungdomen, som bl. a. yttrar sig i stigande antal fylleriförseelser i allt lägre åldrar. Givetvis är lättåtkomligheten av spritdrycker en väsentligt bidragande orsaksfaktor till detta ökande missbruk, som i en del fall lett till uppenbara skadeverkningar, varvid till och med delirium tremens förekommit bland tonåringar. Utvecklingen har syntts så allvarlig, att samarbetsnämnden i alkoholfrågan — ett organ för olika inom nykterhetspolitiken verksamma myndigheter, institutioner och organisationer — tagit initiativet till en kampanj i folkrorelsernas regi, syftande till att engagera folkopinionen mot tillhandahållande av rusdrycker till ungdom. Emellertid synes åtgärder för att försvåra åtkomsten av alkoholdrycker ändock väl motiverade.

Vidare säger styrelsen att den nya barnavårdslagen ger myndigheterna nya och ökade möjligheter till åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruk såväl i enskilda fall som genom allmänt förebyggande åtgärder. För närvarande pågår ett intensivt upplysningsarbete bland barnavårds- och nykterhetsnämnder i syfte att bygga upp ett verksamt sådant arbete. Man bör avvakta resultatet av detta arbete, innan nya utredningar igångsättes.

Socialstyrelsen finner sig sålunda icke nu böra tillstyrka att en allmän utredning företages angående spritmissbruket bland ungdomen. Däremot synes ytterligare åtgärder i syfte att försvåra för ungdomen att komma över spritdrycker böra övervägas.

Medicinalstyrelsen anser det angeläget att de av motionärerna föreslagna utredningarna kommer till stånd och tillstyrker motionerna i denna del.

Kontrollstyrelsen ger i sitt yttrande bl. a. en med statistiska uppgifter belyst framställning av hur nykterhetstillståndet bland ungdomen utvecklats under de senare åren och lämnar en översiktlig redogörelse för det på-

gående och planerade arbetet på detta område. Yttrandet har i sin helhet intagits som bilaga till detta utlåtande. Med hänsyn härtill må ur yttrandet här endast anföras följande:

Den nuvarande utvecklingen av alkoholmissbruket bland ungdom — liksom av de ungas kriminalitet, asocialitet och andra former av missanpassning — är enligt kontrollstyrelsens mening oroväckande. Styrelsen delar således motionärernas allvarliga syn på det rådande läget.

Fråga är emellertid, huruvida de åtgärder som i olika sammanhang redan vidtagits eller planerats mot alkoholmissbruket, särskilt bland ungdomen, kan anses tillräckliga för att komma tillrätta med de nuvarande svårigheterna eller om skäl finnes att, som motionärerna påyrkat, tillsätta en ny utredning för ändamålet.

Vid bedömandet av detta spörsmål bör man hålla i minnet, att tyngdpunkten i nykterhetspolitiken genom 1954 års reform flyttats över från restriktiva lagbestämmelser till positiva åtgärder, såsom forskning, undervisning och upplysning, ungdomsvård samt nykterhetsvård. Alkohollagstiftning och alkoholbeskattning har i den nya nykterhetspolitiken tillmätts en mera sekundär betydelse.

Styrelsen anför avslutningsvis att den under åberopande av de åtgärder som i olika sammanhang redan vidtagits eller planerats avstyrker yrkandena om utredning angående spritmissbruket bland ungdom och om åtgärder mot alkoholmissbruket.

Skolöverstyrelsen understryker, som nedan i annat sammanhang närmare beröres, bl. a. vikten av att samhällets stöd till ungdomsledarskolning och ungdomsinstruktörsverksamhet utbygges och att den organiserade gruppverksamheten främjas. Styrelsen erinrar vidare om att den föreslagit en kraftig höjning av anslagen till upplysningsarbetet i alkoholfrågan.

Statens ungdomsråd, till vars synpunkter *Målsmännens riksförbund* ansluter sig, har avgivit ett yttrande som likaledes kommer att beröras närmare i det följande. Rådet hänvisar bl. a. till ett genom dess initiativ utarbetat förslag till ungdomsupplysningsverksamhet.

Narkotikamissbruket

Socialstyrelsen hänvisar till vad styrelsen i det föregående anført om spritmissbruket och finner samma synpunkter kunna läggas på missbruket av thinner och narkotiska preparat. Sådana åtgärder, som föreslagits av motionärerna, synes därför böra övervägas.

Medicinalstyrelsen erinrar om åtgärder som styrelsen vidtagit under senare år och anför:

Sålunda ha nya skärpta bestämmelser utfärdats om förvaring, redovisning och kontroll av narkotika på apoteken. Alla telefonrecept på narkotika skola kontrolleras genom uppringning till läkare, och ändringar i fråga om receptens avfattande ha genomförts. I avsikt att rikta läkarnas uppmärksamhet på preparat som utgöra narkotika har styrelsen föreskrivit, att all reklam för farmaceutiska specialiteter, som innehålla narkotiskt ämne, skall

innehålla viss av styrelsen fastställd varning. Vidare har styrelsen i en nyligen utsänd cirkulärskrivelse informerat läkarna om dagens situation och manat dem till vaksamhet och restriktiv inställning till användningen av narkotika. Styrelsen har också under utarbetande en författning med delvis nya föreskrifter om förordnande och utlämnande av narkotika bl. a. avseende telefonrecepten. Medicinalstyrelsen följer i samarbete med polisen i Stockholm utvecklingen med stor uppmärksamhet och är beredd att vidtaga de ytterligare åtgärder, som kan befinnas erforderliga i fråga om såväl läkarnas förskrivningar som apotekens förvaring av narkotika. Av vikt är emellertid att eventuella skärpningar av hittillsvarande bestämmelser icke alltför mycket förhindra tillgodoseendet av det medicinskt legala behovet av narkotika. Vad beträffar skyddsåtgärder på apoteken må anföras, att apoteken i alltmera ökande omfattning utrustas med tjuvlarm och att redan nu flertalet av stockholmsapoteken torde vara försedda härmed. Apotekens lagerhållning torde med nuvarande tillsyn av inköpen under användande av en fortlöpande statistik i varje fall i fråga om mera frekventa varor nog anpassas efter åtgången.

Enligt styrelsens mening bör den nuvarande situationen i första hand bemästras med polisiära åtgärder och ytterligare straffskärpning. Vidare synes det med hänsyn till det ovan anförda icke motiverat att de av motionärerna framlagda förslagen göras till föremål för särskild utredning, då de äro av rent teknisk, administrativ karaktär och led i ett ständigt fortgående revisionsarbete.

I övriga remissyttranden gjorda ståndpunktstaganden till frågan om narkotikamissbruket kan anses innefattade i nedan återgivna, mera allmänt syftande uttalanden.

Övriga frågor

Skolöverstyrelsen, som inhämtat yttrande över motionerna från Biologilärarnas förening, erinrar om att den i sina petita framhållit att det i nuvarande ungdomssituation är ytterst angeläget att snabbt utbygga samhällets stöd till ungdomsledarskolning och ungdomsinstruktörsverksamhet. Vidare bör den organiserade gruppverksamheten bland ungdom främjas genom att åldern för deltagare i fritidsgrupper, för vilka statsbidrag kan utgå, sänkes från 12 till 10 år. Överstyrelsen har vidare föreslagit att anslagen till upplysningsarbetet i alkoholfrågan måtte kraftigt höjas.

Överstyrelsen delar uppfattningen om skolans allt större roll för ungdomens fostran men framhåller, att alla lärarkategorier delar fostraransvaret. Styrelsen har även föreslagit förstärkning av lärarutbildningen och utbyggnad av den elevvårdande verksamheten.

Överstyrelsen framhåller vidare att statsmakterna i betydande utsträckning skulle kunna bemästra en rad i motionerna behandlade problem genom en effektiv anslagsgivning för skolkuratorer, skolpsykologer, skolor för barn med uppfostringssvårigheter, inackordering i lämpliga privathem av svårfostrade elever, sänkning av skolsköterskornas elevantal, eftermiddags- hem för »nyckelbarn», lägerverksamhet, ungdomssammanslutningarnas ad-

ministration, lokaler för fritidsverksamhet, effektivisering av undervisningen i hälsolära och samhällskunskap. Överstyrelsen har, i likhet med andra statliga myndigheter, framlagt en rad förslag i ovan antydda frågor.

Överstyrelsen föreslår, att riksdagen måtte anhänga hos Kungl. Maj:t att åtgärder skyndsamt måtte vidtagas för förbättring av biologilärarnas utbildning och att särskilda medel måtte ställas till samhällsvetenskapliga och medicinska forskningsrådets förfogande för främjande av såväl målforskning som grundforskning rörande de problemområden, som motionärerna behandlar.

Överstyrelsen slutar med att framhålla, att om utredning kommer till stånd dess arbete inte får blockera möjligheterna att fortlöpande effektivisera den allmänna fostran genom redan nu vidtagna eller föreslagna åtgärder.

Biologilärarnas förening anser, att alla strävanden för stärkande av ungdomens idealbildning bör uppmuntras och tillstyrker utredning i detta hänseende.

I fråga om ungdomens fostran till psykisk och fysisk hälsa anför föreningen, att det är angeläget att man genom effektiv upplysning och undervisning på ett så tidigt stadium som möjligt tar hand om sådan ungdom, som i motionerna åsyftas. Föreningen hänvisar till vad den gjort för att följa utvecklingen och säger sig med glädje hälsa en utredning om ändamålsenligare lärarutbildning. Föreningen anser det emellertid olyckligt, om kunskapsområdet människokroppen med hälsolära brötes ut ur skolämnet biologi med hälsolära för att bilda ett eget ämne. Föreningen tillstyrker utredning.

Statens ungdomsråd erinrar om att rådet i november 1960 i skrivelse till Kungl. Maj:t framlagt förslag till och synpunkter på intensifierad upplysningsverksamhet på ungdomsområdet och att Kungl. Maj:t bemyndigat rådet att tillkalla utredningsmän för att skyndsamt utreda och framlägga förslag rörande innehållet i och utformningen av en med statligt stöd driven upplysnings- och propagandaverksamhet i ungdomsfrågor. Beträffande härom torde komma att avlämnas inom den allra närmaste tiden. Rådet finner det vidare angeläget att Kungl. Maj:t vidtager åtgärder som möjliggör en utökning av grundforskningen i fråga om de faktorer, som påverkar ungdomens idealbildning.

I fråga om motionerna om ungdomens psykiska och fysiska fostran påpekar rådet, att de olika hälsovårdsproblem som motionen behandlar redan är medtagna i nu tillämpade kursplaner men instämmer i det allmänna önskemålet, att dessa frågor och speciellt mentalhälsovården måtte beredas större utrymme i skolundervisningen. Rådet har redan i oktober förra året i skrivelse till 1957 års skolberedning framfört önskemål om ökat utrymme i kursplanerna i ämnet samhällslära för undervisning om ungdomsföreningarnas arbete.

Medicinalstyrelsen tillstyrker utan motivering den ifrågasatta utredningen.

Målsmännens riksförbund hänvisar till och instämmer i Statens ungdomsråds yttrande.

Utskottet

I motionerna I: 296 och II: 269 föreslås en utredning beträffande ungdomens fostran till psykisk och fysisk hälsa, i motionerna I: 297 och II: 268 hemställs om en utredning angående faktorer som påverkar ungdomens idealbildning och angående åtgärder för ungdomsfostrande verksamhet, i motionerna I: 539 och II: 634 begäres en utredning angående ungdomens spritmissbruk och i motionerna I: 540 och II: 635 framställs yrkande om en utredning beträffande i motionerna framlagda förslag till åtgärder emot sprit- och narkotikamissbruk bland ungdomen.

I samtliga motioner beröres *spritmissbruket* bland de unga. Utskottet behandlade vid förra årets riksdag motioner om utredning av orsakerna till denna företeelse (utlåtande 16/1960) och uttalade därvid bl. a. att statistiken över fylleriförseelserna (1954—1958) gav en bild av allvaret i de av motionärerna upptagna problemen. Utskottet redogjorde vidare för det arbete som på skilda håll och med olika medel pågick för att komma till rätta med missförhållandena och framhöll särskilt lagstiftningen och upplysningsverksamheten, det frivilliga nykterhetsarbetet, samarbetet mellan polisen och socialvårdsmyndigheterna och andra praktiska åtgärder samt den vetenskapliga forskningen beträffande grunderna till ungdomens spritmissbruk m. m. Utskottet förklarade sig dela motionärernas oro inför den rådande situationen. Motionernas syfte torde dock icke, ansåg utskottet, effektivt befrämjas genom den föreslagna utredningen utan detta torde bäst kunna ske genom att det pågående arbetet fullföljdes och utvidgades.

I kontrollstyrelsens såsom bilaga till detta utlåtande fogade yttrande har framlagts siffror angående fylleriförseelser åren 1959 (preliminära siffror) och 1960 (beräknade siffror). Statistiken ger dessvärre vid handen att en ytterligare försämring av läget inträtt i vad gäller ungdomsgrupperna mellan 15 och 24 år. En särskilt markant stegring i fylleriet, såväl absolut som relativt, kan noteras för gruppen 15—17-åringar. Utskottet finner anledning att ånyo starkt understryka sin tidigare uttalade uppfattning om vikten av energiska insatser för att komma till rätta med dessa missförhållanden.

Flertalet av de ungdomar som omhändertagits för fyllerier torde ha fått spriten genom illegal anskaffning. Härför talar bl. a. en genom Samarbetsnämnden i alkoholfrågan m. fl. anordnad intervjuundersökning. Statistiken utvisar vidare en mycket stark ökning under de senaste åren av antalet avdömda brott avseende olaga försäljning och anskaffning av rusdrycker

eller försök eller medverkan härtill. Utskottet finner det kunna ifrågasättas om icke gällande lagbestämmelser borde utformas så att de får en starkare förebyggande effekt. Förslag i sådant syfte har av kontrollstyrelsen tillställts Kungl. Maj:t och är under beredning i finansdepartementet. Enligt förslaget skall ingripande med beslag och förverkande kunna ske mot langare som förbereder olovlig försäljning av rusdrycker, t. ex. då man påträffar ett lager av sådana drycker i hans bostad, bil e. d. Vidare skall ingripande med beslag och förverkande under vissa förutsättningar kunna ske då rusdrycker påträffas hos ungdomar under 21 år, t. ex. då de uppträder störande på allmän plats eller tas för fylleri på enskilt område (vid fylleri på allmän plats kan dryckerna redan nu beslagtas). Utskottet finner det tillfredsställande att nämnda frågor sålunda nu är under Kungl. Maj:ts prövning och att proposition i anledning härav lär komma att framläggas för innevarande riksdag. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla, att skäl synes föreligga för att jämväl den i motionerna I: 540 och II: 635 upptagna frågan om att rubricera olovlig försäljning till ungdomar under 21 år såsom grovt brott underkastas förnyad granskning.

Utskottet vill i övrigt beträffande åtgärder inom lagstiftningen och på det administrativa området särskilt framhålla önskvärdheten av att personer, vilka uppträtt som ombud vid anskaffning av sprit till ungdomar kunde upptagas på systembutikernas spärrlistor. Kontrollstyrelsens ovannämnda framställning innefattar förslag härom. Utskottet finner välbetänkt att enligt förslaget jämväl försök eller medverkan till dylik förseelse skulle medföra samma påföljd. När det gäller utskänkning på restauranger av rusdrycker till ungdom har kontrollstyrelsen nyligen i cirkulärskrivelse till alla rusdrycksrestauranger bl. a. erinrat om att utskänkning ej får ske till ungdom under 18 år och att särskild försiktighet är påkallad vid utskänkning till ungdom mellan 18 och 21 år. Intendenterna för utskänkingsärenden har ombetts att avge redogörelser om gjorda iakttagelser och vidtagna åtgärder. Utskottet anser det kunna förutsättas att kontrollstyrelsen fortlöpande följer utvecklingen även i fråga om utskänkningen och vidtager de åtgärder som erfarenheterna av dess igångsatta aktioner kan ge anledning till.

Utskottet finner emellertid uppenbart att åtgärder inom lagstiftningen och på det administrativa planet endast kan få en ganska begränsad effekt när det gäller att stävja ungdomens spritmissbruk. Härför kräves även positiva åtgärder — forskning, upplysning, ungdomsvård och nykterhetsvård.

Utskottet berörde i sitt ovannämnda utlåtande till 1960 års riksdag den intervjuundersökning som verkställdes genom Samarbetsnämnden i alkoholfrågan m. fl. Utredningsmaterialet bearbetas nu hos Centralförbundet för nykterhetsundervisning. En annan undersökning i intervjuform har företagits av Samnordiska nämnden för alkoholforskning. Undersökningen är grundad på intervjuer med pojkar i de nordiska huvudstäderna angående

deras alkoholvanor m. m. och resultatet lär komma att publiceras i vår. Nämnden har för avsikt att utvidga undersökningen till bl. a. en analys av alkoholmissbruket över huvud taget hos ungdomen.

Självfallet är en mängd olika förhållanden av betydelse i detta sammanhang föremål för vetenskaplig forskning. Utskottet har med det nyss anförda endast velat giva ett par exempel på forskningsinitiativ som tager direkt sikte på spritmissbruket bland ungdomen.

Beträffande upplysningsverksamheten må erinras om att frågan om alkoholbruket ingår i de spörsmål som uppmärksammades, då statens ungdomsråd hösten 1960 framlade allmänna riktlinjer för en intensifierad upplysningsverksamhet på ungdomsområdet. En i anslutning härtill tillkallad särskild expertberedning — 1960 års ungdomsupplysningsutredning — har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 8 mars 1961 framlagt ett delförslag, avseende statligt stöd till viss sådan verksamhet. I vad särskilt gäller nykterhetsfrågan har utredningen föreslagit att stöd skall lämnas en av Samarbetsnämnden i alkoholfrågan planerad kampanj emot anskaffande av rusdrycker till ungdomar.

Upplysningsutredningens förslag har föranlett Kungl. Maj:t att för innevarande riksdag framlägga en proposition, nr 104, angående anslag för budgetåret 1961/62 till viss upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor. Efter att ha behandlat bl. a. frågan om riktlinjerna för upplysningsverksamheten i stort anför föredragande statsrådet följande.

Inom ramen för denna upplysningsverksamhet hösten 1961 eller separat bör också finnas möjlighet att stödja punktkampanjer av den typ som presenteras av den av Samarbetsnämnden i alkoholfrågan planlagda kampanjen mot anskaffande av rusdrycker till ungdom. Beträffande denna kampanj vill jag nämna, att enligt vad jag inhämtat syftet med densamma är att mobilisera folkopinionen mot den anskaffning av rusdrycker till ungdom, som nu äger rum i betydande utsträckning och som är en kraftigt bidragande orsak till ökningen av ungdomsfylleri och ungdomskriminalitet. Kampanjen skall enligt föreliggande planer väsentligen genomföras i folkrörelsernas regi under medverkan av press, radio, television o. s. v. och i samråd med statens ungdomsråd. Nya systemaktiebolaget har utfäst sig att bestrida vissa kostnader för kampanjen. Det synes mig angeläget att en kampanj av detta slag kommer till stånd.

Utskottet har i tidigare sammanhang understrukit den stora betydelse för ungdomsvården som den frivilliga ungdomsverksamheten bör tillmätas och vikten av att verksamheten erhåller effektivt stöd från det allmänna. 1960 års folkbildningsutredning har i uppdrag bl. a. att företaga en översyn av reglerna för bidragsgivningen med sikte på att ungdomsorganisationernas verksamhet får möjlighet att ytterligare utvecklas och intensifieras.

Vad beträffar nykterhetsvården får utskottet erinra om att nykterhetsvårdsutredningen inom kort kommer att framlägga ett förslag till effektivare vård. Förslaget torde bl. a. innebära en förskjutning emot vidgad an-

vändning av öppen och frivillig vård, vilket torde giva ökade möjligheter att omhändertaga yngre alkoholmissbrukare.

De uppgifter som ovan lämnats ger självfallet icke någon fullständig bild av det arbete som f. n. bedrivs för att komma till rätta med ungdomens spritmissbruk. Det anförda torde dock giva fog för uppfattningen att verksamheten på området är betydande. Som tidigare nämnts ger utvecklingen av ungdomens spritvanor under senare år anledning till oro. Initiativ som av allt att döma bör kunna bli av stor betydelse har emellertid tagits i fråga om såväl lagstiftning och administrativa och andra praktiska åtgärder som beträffande upplysningsverksamhet och forskning och utredningsförslag beträffande i detta sammanhang väsentliga ämnen är att vänta inom den närmaste tiden. Utskottet finner icke sannolikt att ytterligare utredningar i enlighet med de i motionerna framförda förslagen skulle fylla någon väsentlig funktion i dagens läge. Utskottet vill i stället utöver sina i det föregående gjorda uttalanden allmänt förorda att det på skilda håll pågående arbetet på ett verksamt sätt erhåller stöd och uppmuntran från det allmänna så att det kan fullföljas och utvidgas.

Frågan om ungdomens *narkotikamissbruk* har särskilt upptagits i motionerna I: 540 och II: 635 men beröres även något i ett par av de övriga motionerna. Även detta problem är mycket allvarligt. Enligt vad utskottet erfarit är antalet narkomaner och narkotikamissbrukare bland de unga icke tillnärmelsevis av samma storleksordning som antalet spritmissbrukare, men den nedbrytande effekten av narkotikamissbruk är mycket stor och narkotikabegäret är ofta ytterst svårt att övervinna. Härtill kommer att anskaffningen av narkotika i många fall är förbunden med mycket grov kriminalitet.

Handhavandet av narkotika regleras nu i ett stort antal författningar, bl. a. kungörelsen angående farmaceutiska specialiteter, giftstadgan och narkotikakungörelsen. En inom inrikesdepartementet pågående utredning syftar till bl. a. att samla alla de spridda bestämmelserna om gifter som är läkemedel, däribland flertalet narkotika, till ett mindre antal författningar för att göra lagstiftningen på området mera överskådlig och lätthanterlig. Beträffande gifter som ej är läkemedel kommer förslag till särskild författning att framläggas.

Enligt vad utskottet erfarit förekommer bland de på området verksamma myndigheterna uppfattningen att de straffbestämmelser som nu gäller för brott mot bestämmelserna om narkotika icke har önskvärd förebyggande effekt. Utskottet finner för egen del skadeverkningarna av den illegala verksamhet som nu bedrivs av vanligtvis svårt kriminellt belastade element ur den undre världen så stora, att en översyn även av straffbestämmelserna är motiverad.

I motionerna har föreslagits bl. a. en rad åtgärder i syfte att försvåra åtkomsten av narkotika. Motionärerna förordar sålunda att förvaringsrum

för narkotikapreparat på apotek och sjukhus m. m. bör i görligaste mån vara inbrottssäkra, att apotekens lager av narkotika icke bör vara större än nödvändigt, att förbud överväges för utförande av telefonrecept på narkotika på platser där jourhavande läkare finns och att åtgärder vidtages för att skärpa beredskapen mot narkotikasmuggling.

Som framgår av medicinalstyrelsens yttrande och av vad utskottet erfårit genom kontakt med polismyndigheterna ägnas detta område f. n. stor uppmärksamhet bl. a. i vad gäller de av motionärerna framförda förslagen. Styrelsen har utfärdat skärpta bestämmelser om förvaring, redovisning och kontroll av narkotika på apoteken. Strängare föreskrifter har givits om kontroll av telefonrecept och nya regler för receptens avfattning har utfärdats i kontrollsyfte. Styrelsen har i en cirkulärskrivelse informerat läkarna om det allvarliga läget och uppmanat till vaksamhet och restriktivitet. En författning med delvis nya föreskrifter avseende bl. a. telefonrecepten är under utarbetande. Styrelsen följer i samarbete med polisen uppmärksamt utvecklingen och förklarar sig ämna vidtaga de ytterligare åtgärder som kan befinnas erforderliga i fråga om såväl läkarnas förskrivningar som apotekens förvaring av narkotika. Apoteken har numera i stor utsträckning tjuvlarm och även andra anordningar diskuteras av myndigheterna. Lagerhållningen är föremål för tillsyn och kontrolleras genom bl. a. fortlöpande statistik i syfte att den skall anpassas efter åtgången.

I detta sammanhang bör också uppmärksammas det arbete som sker på det internationella planet och vari Sverige deltagar. Ett förslag till konvention angående en omfattande internationell kontroll är att förvänta inom kort. I konventionen kan väntas ingå regler för bl. a. import och export och för myndigheternas kontroll av tillverkningen. Ett sammanhållande organ med säte i Genève kommer att bl. a. följa utvecklingen på området i hela världen.

Det ovan anförda synes utskottet ge vid handen att myndigheternas uppmärksamhet redan är riktad på åtgärder, som föreslagits i motionerna. Utskottet finner de i motionerna behandlade spörsmålen vara av största vikt men, såsom medicinalstyrelsen anför, synes åtgärderna vara av rent teknisk, administrativ karaktär och led i ett ständigt fortgående revisionsarbete. Utskottet finner icke sannolikt att en utredning skulle effektivt befrämja motionernas syfte men vill härtill foga, att gällande regler för central registrering av olika företeelser i fråga om narkotika bör överses i syfte att erhålla en fullständigare bild av förbrukningen m. m.

Vad i motionerna I: 297 och II: 268 anförts beträffande ungdomens idealbildning och den ungdomsfostrande verksamheten torde i vad gäller sprit- och narkotikamissbrukets roll i sammanhanget få anses i väsentlig grad besvarat genom vad ovan anförts. I övrigt har motionerna påtagliga beröringspunkter med två vid 1959 års riksdag väckta, till utskottet hänvisade motioner angående riktlinjer för ungdomens etiska, moraliska och sociala

fostran m. m. I sitt yttrande över motionerna (utlåtande 1959/23) hemställde utskottet om en utredning rörande en upplysningskampanj samt rörande former för samverkan mellan hem, skola och kamratkrets m. fl. Detta föranledde tillsättandet av statens ungdomsråd.

Utskottet finner de i motionerna upptagna spörsmålen spänna över så stora och från varandra vitt skilda områden att de icke lämpligen bör samlas hos en utredning. Punktutredningar i särskilda, mera begränsade frågor torde vara en lämpligare väg. Det kan förutsättas att av motionärerna anförda synpunkter beaktas av ungdomsrådet. Detta är ett organ med direkt uppgift att kontinuerligt följa utvecklingen och bl. a. ombesörja att utredningar i spörsmål på förevarande område kommer till stånd när behov därav anses föreligga. Ett exempel härpå är den tidigare omnämnda ungdomsupplysningsutredningen, som även den torde utgöra ett väsentligt bidrag till prövningen av de i motionerna framförda spörsmålen. Utskottet anser motionernas syfte mycket beaktansvärt. Med hänsyn till det ovan anförda synes emellertid detta syfte i allt väsentligt redan vara tillgodosett.

Även den i motionerna I: 296 och II: 269 föreslagna utredningen skulle komma att erhålla uppgifter av en sådan art att det synes kunna ifrågasättas om de icke snarare bör bli föremål för forskning. Utskottet finner i likhet med skolöverstyrelsen angeläget att de samhällsvetenskapliga och medicinska forskningsråden erhåller möjlighet att främja såväl mål- som grundforskning beträffande de problemområden som berörs i motionerna. Utskottet finner sig också böra taga fasta på skolöverstyrelsens uttalande,

»att statsmakterna i betydande utsträckning skulle bemästra en rad i motionerna behandlade problem genom en effektiv anslagsgivning för skolkuratorer, skolpsykologer, skolor för barn med uppfostringssvårigheter, inackordering i lämpliga privathem av svårfostrade elever, sänkning av skolsköterskornas elevantal, eftermiddagshem för 'nyckelbarn', lägerverksamhet, ungdomssammanslutningarnas administration, lokaler för fritidsverksamhet och effektivisering av undervisningen i hälsolära och samhällskunskap. Överstyrelsen har, i likhet med andra statliga myndigheter, framlagt en rad förslag i ovan antydda frågor.»

Skolöverstyrelsen har beträffande biologilärarnas utbildning i skrivelse till universitetskanslern framhållit önskvärdheten av en utbyggnad av utbildningen rörande människans anatomi och fysiologi samt hälsolära-humanbiologi. Utskottet finner resultatet av denna hänvändelse böra avvaktas innan andra åtgärder ifrågasätts.

Utskottet finner det i och för sig angeläget med ett klarläggande av de i motionerna upptagna spörsmålen men anser med hänsyn till det ovan anförda detta icke kunna ske genom en utredning.

Utskottet får sammanfattningsvis anföra att utskottet funnit de i motionerna framförda frågorna värda stort beaktande men icke ansett de föreslagna utredningarna ägnade att effektivt främja motionernas syften. Med

hänsyn till frågornas vikt och till betydelsen av att de åtgärder som är möjliga att nu företaga snart kommer till stånd får utskottet emellertid hemställa,

att riksdagen i anledning av

1. de likalydande motionerna I: 296 och II: 269,
 2. de likalydande motionerna I: 297 och II: 268,
 3. de likalydande motionerna I: 539 och II: 634 samt
 4. de likalydande motionerna I: 540 och II: 635
- i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till kända vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 7 april 1961

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller, Nestrup, Sörlin, Uno Olofsson, Hellebladh, Ernst Olsson, Tage Johansson, fru Hamrin-Thorell och herr Anton Larsson;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Johnsson i Skoglösa, Hamrin i Jönköping, Dickson, Svensson i Kungälv, fru Thunvall, herrar Nilsson i Bästekille, Björkänge, fröken Anderson i Lerum, herrar Svanberg och Källstad.

Bilaga till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 23/1961.

Kungl. kontrollstyrelsen

Kontrollstyrelsen har i yttrande den 27 februari 1960 över de då föreliggande likalydande motionerna I: 232 och II: 294 lämnat vissa *statistiska uppgifter* om nykterhetstillståndet bland ungdom, se allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 16 år 1960. Till komplettering härav får styrelsen nu lämna följande uppgifter om antalet avdömda fylleriförseelser:

Ålder år	Antal avdömda fylleriförseelser begångna nedanstående år					
	1954	1956	1957	1958	1959 ¹	1960 ²
15—17.....	813	1 792	1 759	2 008	2 470	3 100
18—20.....	3 001	6 040	5 836	5 586	6 030	6 900
21—24.....	4 907	8 208	7 769	6 910	6 880	7 200
15—24.....	8 721	16 040	15 364	14 504	15 380	17 200
25.....	34 013	73 674	71 653	61 751	60 120	57 200
Samtliga	42 734	89 714	87 017	76 255	75 500	74 400

Ålder år	D:o per 1 000 invånare					
	1954	1956	1957	1958	1959 ¹	1960 ²
15—17.....	3,0	6,3	6,0	6,3	7,1	8,3
18—20.....	12,0	22,9	21,4	19,9	21,0	23,2
21—24.....	13,9	23,9	22,6	19,9	19,4	19,8
15—24.....	10,0	18,0	16,9	15,3	15,6	16,7
25.....	7,3	15,7	15,2	13,0	12,6	12,0
Samtliga	7,8	16,1	15,5	13,4	13,1	12,9

¹ Preliminära siffror. ² Beräknade siffror.

Härav framgår att, ehuru fylleriet alltjämt ligger väsentligt över 1954 års nivå, befinner det sig dock, totalt sett, sedan flera år i sjunkande. I åldrarna under 21 år stiger dock fylleriet såväl absolut som relativt, och detta gäller särskilt den yngsta åldersgruppen, 15—17-åringarna. Medan antalet begångna fylleriförseelser per 1 000 invånare över 15 år i fjol låg 65 % högre än år 1954, är motsvarande tal i åldern 15—17 år 177 % och i åldern 18—20 år 93 %. För 21—24-åringarna är relationstalet 42 % och för personer som fyllt 25 år 64 %. Det kan tilläggas att under 1960 begicks ca 13,5 %, dvs. var sjunde till åttonde av fylleriförseelserna, av ungdomar som ännu inte nått myndig ålder.

Ökningen av ungdomens alkoholmissbruk, sådan den återspeglas i fyllerifrekvensen, har varit särskilt kraftig under de båda senaste åren. Detta framgår av nedanstående uppgifter över antalet omhändertaganden av fyllerister under 21 år i städerna, kvartalsvis under åren 1958—1960. I dessa siffror ingår ej Stockholm och Göteborg, beträffande vilka städer statistik då ej förelåg i här ifrågavarande avseende:

	År 1958	År 1959	År 1960
I kv.	758	901 ¹	890 ¹
II »	938	1 007	1 210
III »	901	1 099	1 365
IV »	1 000	1 100	1 409

¹ Att siffran sjunkit från 1959 till 1960 torde sammanhånga med att påsken 1959 inföll i mars och således »belastade» statistiken för 1 kv.

Tabellen utvisar som synes en accelererande uppgång av ungdomsfylleriet, vilken är anmärkningsvärd även om hänsyn tas till de ökande ungdomskullarna. Härvid är att märka att statistiken över omhändertagandena utgör det bästa måttet på den faktiska, aktuella fyllerifrekvensen. Den omfattar alla som gripes för fylleri, oberoende av om de fälles till ansvar eller av olika anledningar (t. ex. att de är inskrivna på vårdanstalt eller begått fylleriet på enskilt område) blir fria från straff.

Den ökade fyllerifrekvensen bland ungdom sammanhänger bl. a. med omfattningen av langning och därmed jämförlig verksamhet. Härvidlag får kontrollstyrelsen, till komplettering av uti ovannämnda utskottsutlåtande återgivna siffror, redovisa följande till styrelsens särskilda straffregister inkomna uppgifter, avseende enligt 80, 81 och 89 §§ rusdrycksförsäljningsförordningen avdömda brott, d. v. s. olaga försäljning och anskaffning av rusdrycker eller försök eller medverkan härtill:

År	Antal	År	Antal
1954	707	1958	768
1956	261	1959	1 317
1957	514	1960	1 654

Som synes har, efter en nedgång i anslutning till nykterhetsreformens ikraftträdande, en markant stegring av denna brottslighet ägt rum, vilken varit särskilt framträdande under de båda senaste åren.

Ökningen av såväl den olaga rusdryckshanteringen som alkoholmissbruket bland ungdom står med all säkerhet i samband med de rådande gynnsamma konjunkturerna, som gett bl. a. de nuvarande stora ungdomskullarna goda arbets- och inkomstmöjligheter.

För att ytterligare belysa alkoholmissbruket bland ungdom får kontrollstyrelsen hänvisa till vissa resultat av den utav samarbetsnämnden i alkoholfrågan hösten 1958 anordnade intervjuundersökningen med unga fyllerister. Undersökningen avsåg personer under 25 år som tagits för fylleri i städerna. Vid intervjuerna, som gjordes av nykterhets- och barnavårdsnämnderna, tillfrågades de unga bl. a. om familjeförhållanden, utbildning, fritidssysselsättning och alkoholvanor samt om förhållandena vid det aktuella fylleritillfället. I sistnämnda hänseende gavs av manliga ungdomsfyllerister som svar på frågan vem som skaffade dryckerna följande uppgifter i %:

	15—17 år	18—20 år	21—25 år
Själv eller anförvant	13	17	39
Kamrat	42	41	32
Okänd eller ombud	28	12	1
Restaurangbesök	9	24	22
Obesvarat	8	6	6
	100	100	100

Såvitt den gjorda undersökningen ger vid handen, skulle alltså huvuddelen av de fyllerister, som ännu inte uppnått den föreskrivna minimiåldern för utminuterung, 21 år, ha fått berusningsmedlet genom illegal eller illojal anskaffning (okänd, ombud eller kamrat). Restaurangerna synes emellertid enligt denna undersökning härutöver spela en icke alldeles obetydlig roll i sammanhanget. Detta gäller särskilt i fråga om ungdomar som överskridit den föreskrivna minimiåldern för utskänkning, 18 år.

Spriten dominerade enligt den gjorda undersökningen som berusningsmedel. I Stockholm intog dock även vinet en framskjuten plats i det att 39 % av pojkarna under 21 år hade berusat sig på enbart vin eller på sprit och vin i förening.

Den nuvarande utvecklingen av alkoholmissbruket bland ungdom — liksom av de ungas kriminalitet, asocialitet och andra former av missanpassning — är enligt kontrollstyrelsens mening oroväckande. Styrelsen delar således motionärernas allvarliga syn på det rådande läget.

Fråga är emellertid, huruvida de åtgärder som i olika sammanhang redan vidtagits eller planerats mot alkoholmissbruket, särskilt bland ungdomen, kan anses tillräckliga för att komma tillrätta med de nuvarande svårigheterna eller om skäl finnes att, som motionärerna påyrkat, tillsätta en ny utredning för ändamålet.

Vid bedömandet av detta spörsmål bör man hålla i minnet, att tyngdpunkten i nykterhetspolitiken genom 1954 års reform flyttats över från restriktiva lagbestämmelser till positiva åtgärder, såsom forskning, undervisning och upplysning, ungdomsvård samt nykterhetsvård. Alkoholagstiftning och alkoholbeskattning har i den nya nykterhetspolitiken tillmätts en mera sekundär betydelse.

Vad först angår *alkoholforskningen* pågår såväl i Sverige som utomlands ett omfattande och intensivt arbete. I vad gäller vårt land kan till en början hänvisas till den förut nämnda undersökningen av samarbetsnämnden i alkoholfrågan, vari bl. a. ungdomens alkoholvanor och attityder till alkoholen belystes. Materialet är f. n. föremål för fortsatt bearbetning hos centralförbundet för nykterhetsundervisning, varigenom ytterligare synpunkter på omfattningen av och orsakerna till ungdomens alkoholmissbruk lär kunna erhållas.

Vidare torde här få åberopas den av nordiska nämnden för alkoholforskning i fjol verkställda intervjuundersökningen med pojkar i de fyra nordiska huvudstäderna rörande deras alkoholvanor m. m. Undersökningsresultatet väntas bli publicerat i vår och torde ge åtskilligt av värde för bedömningen av de spörsmål som motionärerna önskar belysta. Nämnden planerar i fortsättningen en utvidgning av ungdomsundersökningen till en analys av alkoholmissbruket över huvud bland ungdomen ävensom en kartläggning av hela befolkningens alkoholvanor, missbruk, alkoholskador och alkoholism.

Slutligen kan nämnas en av svenska nykterhetsfrämjandet igångsatt undersökning rörande morgondagens dryckesvanor. Denna undersökning, som f. n. pågår, avser visserligen inte direkt ungdomen men kan självfallet bli av betydelse även för belysningen av de ungas vanor på detta område.

Inom området för *undervisning och upplysning* må nämnas att statens ungdomsråd i fjol höstas framlade ett förslag till upplysnings- och propagandaverksamhet i ungdomsfrågor, i vad avser ungdomens etiska, moraliska och sociala fostran m. m. ävensom samverkan mellan hem, skola och kamralkrets. Bland de faktorer som härvid skall behandlas är alkoholbru-

ket. Ungdomsrådets förslag är f. n. föremål för överarbetning genom en särskild utredning, vilken inom kort väntas bli klar.

I detta sammanhang är att beakta att samarbetsnämnden i alkoholfrågan i fjol våras tog initiativ till en till folkopinionen riktad kampanj mot anskaffande av rusdrycker till ungdom. Genomförandet av kampanjen avses väsentligen skola ske genom medverkan av folkrörelserna. Frågan om anordnandet av en sådan kampanj har emellertid kommit att sammankopplas med den av ungdomsrådet föreslagna upplysningsverksamheten. Förhandlingar mellan samarbetsnämnden, ungdomsrådet och den särskilda utredningen i denna samordningsfråga kommer att upptas inom de närmaste dagarna.

Det är uppenbart att nu avsedd allmänna upplysningsverksamhet i ungdomsfrågor och kampanj mot spritanskaffning till ungdom kan bli av inte ringa betydelse ur de syften som motionärerna vill främja.

Samhället, såväl stat som kommun, lägger ned ett betydande arbete och stora kostnader inom området för frivillig *ungdomsvård och ungdomsverksamhet*. I årets statsverksproposition begäres anslag för utbildning av ungdomsledare, ungdomens fritidsverksamhet och instruktionsverksamhet inom ungdomsorganisationerna med tillhopa närmare 8 milj. kronor. Bidragsgivningen är föremål för översyn genom 1960 års folkbildningsutredning, som beräknas slutföra sitt arbete innevarande år. I direktiven för utredningen understrykes vikten av att de frivilliga ungdomsorganisationernas verksamhet får möjlighet att ytterligare utvecklas och intensifieras.

Nyktervårdsutredningen väntas inom en nära framtid framlägga sitt sedan länge bebådade förslag rörande modernisering och effektivisering av *nyktervården*. Förslaget torde innebära, att nyktervårdens tyngdpunkt markant förskjutes till den öppna och frivilliga vården, medan anstaltsväsendet för tvångsintagna reduceras. Efter en reform i denna riktning synes bättre möjligheter erhållas att ta hand om även unga alkoholmissbrukare. Ansvaret för alkoholmissbrukare under 21 år åvilar enligt den nya barnavårdslagen i första hand barnavårdsnämnderna.

Motionärernas förslag till konkreta åtgärder faller emellertid väsentligen inom ramen för *alkohollagstiftningen*, närmast rusdrycksförsäljningsförordningens s t r a f f b e s t ä m m e l s e r.

I anslutning härtill må till en början framhållas, att dessa straffbestämmelser skärptes genom beslut vid 1957 års riksdag. Sålunda skärptes straffet för olovlig rusdrycksförsäljning och infördes straff för tillhandagående med anskaffande av rusdrycker till ungdomar, missbrukare och berusade samt för försök till langning och sådan anskaffning, varjämte rusdrycker som olovligen försålts eller anskaffats skulle vara underkastade beslag och förverkande.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 24 november 1960 har kontrollstyrelsen vidare föreslagit vissa ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen, som huvudsakligen berör straffbestämmelserna. Förslaget motiveras väsentligen med rådande läge i fråga om alkoholmissbruk och fylleriförseelser bland ungdom samt den ökande omfattningen av langning och därmed jämförlig verksamhet. Enligt förslaget skall ingripande med beslag och förverkande kunna ske mot langare som förbereder olovlig försäljning av rusdrycker, t. ex. då man påträffar ett lager av sådana drycker i hans bostad, bil e. d. Vidare skall enligt förslaget ingripande med beslag och förverkande under vissa förutsättningar kunna ske då rusdrycker påträffas hos ungdomar under 21 år, t. ex. då de uppträder störande på allmän plats eller tas för fyl-

leri på enskilt område (vid fylleri på allmän plats kan dryckerna redan nu beslagtast). Kontrollstyrelsens förslag är f. n., efter remiss, föremål för beredning inom finansdepartementet.

I anledning av vad i motionerna I: 540 och II: 635 anförts om att olovlig försäljning till ungdomar under 21 år skall rubriceras som grovt brott, torde få hänvisas till att en bestämmelse härom fanns i rusdrycksförsäljningsförordningen i dess ursprungliga lydelse av år 1954. Bestämmelsen slopades emellertid på förslag av riksåklagarämbetet i samband med 1957 års straffskärpningar (se betr. motiveringen prop. 1957: 143 sid. 92—94 och 96).

Som förebild för förslaget om förverkande av bil eller annat forslingsmedel, som användes vid olovlig försäljning, återoppar motionärerna 8 § lagen med särskilda bestämmelser angående olovlig befattningsmedel sprit, drycker och vin. Denna lag har upphört att gälla fr. o. m. den 1 januari 1961. I viss mån motsvarande bestämmelser återfinnes i 10 § lagen om straff för varusmuggling. De däri intagna bestämmelserna om förverkande av hjälpmedel vid varusmuggling m. m. gör förverkandet beroende av åtskilliga inskränkande villkor. Bl. a. skall åtgärden i regel vara påkallad till förebyggande av brott. När det gäller langning är emellertid att märka, att frånhändande av hjälpmedel inte kan på samma sätt som vid smuggling vara ägnat att förebygga fortsatt brottslig verksamhet. Langningen kan mycket väl ske och sker också ofta utan speciella hjälpmedel. I stället utnyttjas i stor utsträckning särskilda mellanhänder, som förmedlar kontakten med köparna och eventuellt överlämnar varorna. Ett förverkande av hjälpmedel vid langning torde därför inte bli särskilt effektivt.

Vad angår motionärernas förslag om förverkande av penningmedel som åtkommes genom langning, må framhållas följande. Vid sådan olovlig försäljning samt vid olovligt tillhandagående med anskaffande av rusdrycker kan förverkande av drycker ske hos såväl säljaren som köparen (mottagaren). Att härutöver låta även eventuell köpeskilling förverkas skulle innebära en ren konfiskation. Härtill kommer svårigheterna att bevisa, att vissa penningmedel åtkommit genom langning. En bestämmelse i ämnet skulle endast kunna få praktisk betydelse i fall då vederbörande ertappas just i det ögonblick då pengarna överlämnas. Bestämmelsen skulle alltså få mycket begränsat värde.

Under återopande av det anförda och med hänvisning till att rusdrycksförsäljningsförordningens straffbestämmelser ändrats så sent som 1957 och f. n. är föremål för viss ytterligare översyn i anslutning till kontrollstyrelsens förslag, får styrelsen avstyrka motionärernas yrkanden om ändringar av dessa bestämmelser.

Av intresse i detta sammanhang är även att riksåklagarämbetet nyligen tagit initiativ till skärpt straff tillämpning vid fall av grov olovlig rusdrycksförsäljning, särskilt då denna riktar sig till ungdom. Högsta domstolen har i dom den 22 december 1960 i mål om grov olovlig rusdrycksförsäljning — med bifall till ämbetets ändringsyrkande — funnit att avvikelser ej bör ske från den av hänsyn till den allmänna laglydnaden påkallade regeln, att villkorlig dom ej hör ifrågakomma för brottslighet av förevarande slag.

Kontrollstyrelsen övergår härefter till den i motionerna I: 539 och II: 634 förordade inköpsregistreringen i systembolagets butiker. I anledning härav må framhållas följande.

Majoriteten inom 1944 års nykterhetskommitté föreslog, att alla rus-

drycksköp i systembutikerna skulle göras till föremål för en central registrering. Över avstängda personer skulle föras en riksspärllista. En minoritet förordade en anordning med inköpskort och registrering hos lokala systembolag. I 1954 års nykterhetsproposition avvisade departementschefen tanken på en central inköpsregistrering men förordade en riksspärllista, eventuellt kompletterad med lokala spärllistor. Riksdagen godtog ej förslaget om en riksspärllista utan införde i stället en anordning med särskilda mot vissa missbrukare och langare riktade straffsanktionerade inköpsförbud. Sistnämnda system visade sig emellertid ineffektivt och ersattes 1957 med det nuvarande förfarandet med lokala spärllistor över avstängda missbrukare och langare, i kombination med viss legitimations-skyldighet.

Kontrollstyrelsen har i sitt tidigare nämnda förslag av den 24 november 1960 förordat en effektivisering av det nu tillämpade förfarandet. Enligt förslaget skall på systembolagets spärllistor — utöver missbrukare och langare — uppföras personer som i egenskap av ombud e. d. anskaffat rusdrycker till ungdomar, missbrukare eller berusade. Även de som gjort sig skyldiga till försök eller medverkan till langning eller sådan olovlig anskaffning av rusdrycker bör enligt kontrollstyrelsens förslag tas upp på spärllista.

Med hänsyn härtill och då värdet av en inköpsregistrering vid fri försäljning under alla förhållanden måste bli synnerligen begränsat, får kontrollstyrelsen avstyrka att åtgärder vidtas i det av motionärerna nu avsedda syftet.

Kontrollstyrelsen vill vidare i detta sammanhang omnämna, att styrelsen funnit vissa åtgärder erforderliga även beträffande utskänknin g e n av rusdrycker till ungdom. Styrelsen har i cirkulärskrivelse den 14 januari 1961 till alla rusdrycksrestauranger gjort vissa uttalanden om ökad försiktighet vid utskänkning till ungdom. Sålunda erinras bl. a. att utskänkning ej får ske till ungdom under 18 år och att särskild försiktighet är påkallad vid utskänkning till ungdom mellan 18 och 21 år. Intendenterna för utskänkingsärenden har av styrelsen ombetts att efter utgången av innevarande år avge redogörelser om gjorda iakttagelser och vidtagna åtgärder.

Det kan tilläggas, att i utredningsuppdraget för 1959 års utskänkingsutredning ingår vissa spörsmål som är av betydelse beträffande utskänkning till ungdom. Detta gäller bl. a. frågan om slopandet av måltidstvänget vid spritutskänkning och i samband därmed utskänkningen i drinkbarer, ävensom utformningen av de s. k. dans- och varietéförbuden. I utredningsuppdraget ingår också viss omprövning av utskänkingsprisreglerna och utskänknin g s s k a t t e n.

Under åberopande av de åtgärder, som sålunda i olika sammanhang redan vidlagits eller planerats, får kontrollstyrelsen avstyrka de i motionerna framförda yrkandena rörande utredning om spritmissbruket bland ungdomen och om åtgärder mot alkoholmissbruket.